

21.8.2026

VN/22496/2026 - KIRJALLINEN LAUSUNTO

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 113/2025 vp) täydentämisestä

Sosiaalihuollossa käytettävän teknologian sääntely täsmentyy säästöjä hakien

Sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä valmistellussa esityksessä ehdotetaan perustuslakivaliokunnan arvion perusteella täydennettäväksi hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 113/2025 vp).

Täydentävässä esityksessä on täsmennetty sosiaalihuoltolakiin ehdotettuja teknologisia ratkaisuja ja teknistä valvontaa koskevia säännöksiä. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan myös sääntelyä teknologisten ratkaisujen käyttöönotosta päättämisestä. Asiakassuunnitelmaa koskevaa sääntelyä muutettaisiin niin sosiaalihuoltolaissa kuin vanhuspalvelulaissa. Lisäksi mahdollistettaisiin kohtuullisen asiakasmaksun periminen kiireelliseen avuntarpeeseen vastaavan teknologisen ratkaisun käytöstä muuttamalla asiakasmaksulakia.

Talentia painottaa sosiaalihuollossa tapahtuvan teknologian käytöstä sääntelyn välttämättömyyttä. Siksi täydentävä esitys on perusteltu täsmentämään hallituksen esitystä 113/2025 vp. Vuonna 2025 annettuun hallituksen esitykseen oli vuodelle 2026 toteutettavaksi esitetty yhteensä 50,9 miljoonan säästötarve hyvinvointialueiden rahoituksesta vähennettäväksi. Täydentävässä esityksessä teknologian käytön lisäämisellä tavoitellaan sote-sektorin resurssien turvaamista, henkilöstön riittävyyttä sekä henkilöstön työpanoksen tarkoituksenmukaista kohdentamista asiakkaisiin ja tilanteisiin, joissa ammattihenkilön arviointi tai muu toiminta on välttämätöntä.

Nyt lausunnolla oleva täydentävä esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Vuonna 2027 sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuu merkittäviä säästö- ja sopeutuspaineita. Hyvinvointialueilta edellytetään mittavia omia sopeutustoimia samalla, kun aiemmin päätettyjen sote-säästöjen vaikutukset toteutuvat. Tässä taloudellisessa tilanteessa on erityisen tärkeää, etteivät teknologian käyttöönottoa koskevat ratkaisut määräydy ensisijaisesti ennalta asetettujen säästötavoitteiden vaan asiakkaiden tarpeiden, palvelujen laadun ja asiakasturvallisuuden perusteella.

Uusien teknologisten ratkaisujen hankinta ja käyttöönotto edellyttävät hyvinvointialueilta ja palveluntuottajilta merkittäviä taloudellisia investointeja muun muassa laitteisiin, järjestelmiin, tietoturvaan, integraatioihin ja ylläpitoon. Lisäksi teknologian turvallinen ja tarkoituksenmukainen käyttö edellyttää henkilöstön perehdytystä ja koulutusta sekä jatkuvaa osaamisen kehittämistä ja teknistä tukea. Myös asiakkaiden tarvitsema ohjaus ja tuki vaatii resursointia.

Kuten jo varsinaisesta hallituksen esityksestä lausuessamme muistutamme, että teknologian tulee toimia välineenä asiakkaiden tarpeisiin vastaavien laadukkaiden palvelujen toteuttamisessa ja henkilöstön työn tukemisessa, ei itseisarvoisena tavoitteena. Näistä lähtökohdista teknologian hyödyntäminen voi samalla tuottaa kustannussäästöjä.

Soveltuvaa teknologiaa tarvitaan osaavien ammattilaisten työvälineeksi

On välttämätöntä, että esityksessä tunnistetaan riittävän ja osaavan henkilöstön merkitys. Asiakkaan oikeus inhimilliseen kohtaamiseen ja henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen on turvattava myös teknologiaa käytettäessä. Siksi esityksessä on tarpeen tuoda esimerkein esille myös se, että asiakasturvallisuuden näkökulmasta on arvioitava missä sosiaalihuollon palveluissa ja tilanteissa, mihin tarkoituksiin ja missä määrin teknologiaa on henkilöstön rinnalla tarkoituksenmukaista käyttää vaarantamatta turvallisuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä sekä inhimillistä vuorovaikutusta.

Sosiaalihuoltolain määritelmiä koskevaan 3 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 8, jossa teknologiset ratkaisut on määritelty asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa käytettäväksi sähköisiksi laitteiksi, ohjelmistoiksi, palveluiksi ja järjestelmiksi. Laaja määritelmä on teknologian nopea kehitys huomioon ottaen perusteltu, mutta samalla se korostaa tarvetta varmistaa teknologisten ratkaisujen tarkoituksenmukaisuus, soveltuvuus, toimivuus ja käyttöturvallisuus nimenomaan sosiaalihuollon palveluihin. Tämä edellyttää esityksen täydentämistä myös teknologian käyttöön sisältyvillä riskien arvioinnilla ottaen huomioon myös erilaiset vaara- ja häiriötilanteet.

Jännitteet suhteessa sosiaalihuoltolain uudistukseen

Teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevien 47 §:ssä säädettäväksi ehdotettujen yleisten edellytysten mukaan teknologisten ratkaisujen tulee olla asiakkaalle soveltuvia ja niitä tulee arvioida yhdessä asiakkaan ja hänen edustajiensa kanssa osana palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa.

Sosiaalihuoltolain asiakassuunnitelmaa koskevaan 39 §:ään lisättäisiin uusi teknologian hyödyntämiseen ohjaava momentti, jonka mukaan asiakassuunnitelmaa laadittaessa on arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisia ratkaisuja ottaen huomioon, mitä ehdotetuissa 47 §:ssä ja 47 a – 47 d §:ssä säädetään. Samaa muotoilua ehdotetaan myös osaksi vanhuspalvelulain asiakassuunnitelmaa koskevaa sääntelyä. Lisäksi ehdotetaan, että asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava 47 a - 47 c §:ssä tarkoitettu teknologinen ratkaisu tulee käydä ilmi sosiaalihuoltolain 45 §:ssä tarkoitettua päätöksestä tai asiakkaan ja yksityisen palveluntuottajan välisestä sopimuksesta.

Tämä ehdotettu sääntelykokonaisuus on ongelmallinen valmisteilla olevan sosiaalihuoltolain uudistuksen kanssa. Siinä asiakassuunnitelman velvoittavuutta halutaan keventää ja palvelutarpeen arvioinnista luopua typistämällä se tuen tarpeen arvioinniksi. Täydentävässä esityksessä tuodaan esille nämä sosiaalihuoltolain vireillä olevat uudistukset, muttei tarkastella niiden ja täydentävän esityksen välisiä eroja. Koska molemmat esitykset ovat luonnosvaiheessa, on niiden yhteensovittamisen lähtökohdaksi asetettava asiakkaan etu ja oikeuksien turvaaminen. Sääntelyn tulee turvata asiakkaan tarpeiden riittävä arviointi ja palvelujen mukauttaminen myös tarpeiden muuttuessa asiakasturvallisuutta vaarantamatta.

Sääntelyn on tuettava teknologian käytön dokumentointia ja valvontaa

Esityksen 47 a – c §:ssä ehdotetaan säädettäväksi asiakkaan ohjaamisesta, avustamisesta ja auttamisesta etänä teknologisen ratkaisun avulla, asiakkaan hyvinvoinnin tai turvallisuuden tarkistamisesta teknologisella ratkaisulla palvelujen tuottajan aloitteesta sekä asiakasta havainnoivien teknologisten ratkaisujen käytöstä asiakkaan hoivan, huolenpidon tai turvallisuuden varmistamiseksi. Säännösten käytännön soveltamisen selkeyttämiseksi niiden keskinäistä rajanvetoa ja eri käyttötarkoituksia olisi tarpeen havainnollistaa säännöskohtaisissa perusteluissa nykyistä useammin käytännön esimerkein.

Sekä asiakasturvallisuuden että työntekijöiden oikeusturvan varmistamisen näkökulmasta on välttämätöntä, että esityksellä ohjataan myös teknologian yksittäisten käyttötilanteiden ja käyttötapauksien sekä niiden yhteydessä tehtyjen havaintojen, arvioiden ja toimenpiteiden dokumentointiin asiakastiedoissa. Asianmukainen kirjaaminen on olennaista niin omavalvonnan kuin jälkikäteen valvonnan kannalta. Kaikkiaan teknologian hyödyntämisen omavalvonnallinen seuranta ja arviointi vaativat esityksessä enemmän huomiota.

Asiakasmaksuista päätettäessä huomiota toimeentuloon ja palvelujen saatavuuteen

Esityksellä mahdollistettaisiin hyvinvointialueelle kohtuullisen maksun periminen asiakkaalta sellaisesta asiakassuunnitelmaan sisältyvästä palvelusta, jolla vastataan asiakkaan kiireelliseen avuntarpeeseen käyttäen sosiaalihuoltolain 47 a tai 47 c §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua. Talentia korostaa, kuten asian aiemmissa käsittelyvaiheissa, yksilöllisen harkinnan merkitystä maksun kohtuullisuutta arvioitaessa sekä mahdollisuutta maksun alentamiseen tai perimättä jättämiseen erityisesti silloin, kun maksu vaarantaa asiakkaan tai hänen perheensä toimeentuloa tai muodostaa esteen asiakkaan tarvitseman palvelun käyttämiselle.

Toimeenpanossa on turvattava asiakkaan oikeudet, yhtenäinen soveltaminen ja henkilöstön osallisuus

Sääntelyn käytännön toimeenpanon tueksi tarvitaan selkeä yhtenäinen soveltamisohjeistus, jonka laatimisen kerrottiin sosiaali- ja terveysministeriön 18.8.2026 järjestämässä kuulemistilaisuudessa olevan suunnitteilla. Talentia pitää tärkeänä, että soveltamisopasta valmistellaan laajapohjaisesti eri toimijoita ja asiantuntemusta hyödyntäen. Viimeistään soveltamisohjeessa on selkeytettävä, miten asiakkaan oikeus hänen tarpeitaan vastaaviin palveluihin turvataan tilanteessa, jossa asiakas vastustaa teknologisen ratkaisun käyttöönottoa muttei kieltäydy itse palvelusta.

Sosiaalihuollon toimintayksiköissä on henkilöstö osallistettava aktiivisesti teknologian käyttöönottoa ja käyttöä koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Henkilöstön ammattitaito ja käytännön asiakastyön tuntemus ovat välttämättömiä arvioitaessa teknologian tarkoituksenmukaisuutta ja toimivuutta, vaikutuksia asiakastyöhön sekä tunnistettaessa teknologian käyttöön liittyviä riskejä.

STM:ssä on valmisteilla itsemääräämisoikeuden tukemisen työkirjaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tueksi. Ohjeistuksen rinnalle tarvitaan kuitenkin mahdollisimman pian myös pitkään valmistelussa ollut asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta vahvistava lainsäädäntö.

SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTETTUIJEN AMMATTIJÄRJESTÖ TALENTIA RY

Jenni Karsio
puheenjohtaja

Jaana Manssila
erityisasiantuntija

Lisätietoja: jaana.manssila@talentia.fi

